

A MÁRCIUSI ESEMÉNYEK SZINHELYÉN

Magyar történet műzsája,
Vésőd soká nyugodott,
Vedd fel azt s örök tábládr
Vesd fel ezt a nagy napot!

Petőfi, a nemzet nagy költője e szavakkal kezdte egyik márciusi versét. És a »magyar történet műzsája« méltóbban bánt március tizenötödikével, mint ahogy azt a költő óhajtott. Mert nemcsak emléktáblákra, kövekbe vésték ezt a »nagy napot«, hanem örökidőkre minden igaz magyar vérében lüktet a negyvennyolcas szabadságharc és forradalom ereje és tanítása.

Most — egy évszázad után! — végigjárjuk azokat a helyeket, ahol a negyvennyolcas események lejátszódtak és idézzük azokat a szavakat, amelyeket a nagy idők szemtanúi, szereplői jegyeztek papírra.

Uri- és Kigyó-utca

Az Uri- és Kigyó-utca volt az a hely, ahol negyvennyolc március tizenötödikének egyszerű eseménysorozata kezdetét vette. Az események színhelye általában a mai Belváros volt. Ma is megvannak ezek az utcák: Magyar-, Bástya-, Régi-posta-, Képiró-, Kigyó- és Váci-utca.

A negyvennyolcas ifjak közül Sükey volt az első nyilvános szereplője a napnak. Egykorú feljegyzés mondja: »... az Uri- és Kigyó-utca sarkán láthatjuk őt a forrasztott papír előtt a kíváncsi népek annak mindenegybes pontját magyarázgatnia.

Sükey ugyanis a Tizenkét Pontot magyarázta. De majdnem bajbajozta kigyóutcai szereplése, mert azt mondja tovább az írás róla: »... alighogy a pontoknak kellő magyarázása után eltávozott, máris egy kém úr őt bolondnak vélvén, rendőrökért akart menni, hogy őt a Rókus-kórház második emeletére expedíálhassák.

A Rókus-kórház is megvolt, természetesen a hely nagyon a periferiához tartozott. És úgy látszik, a második emelet, ahova Sükeyt a »kém úr« juttatni akarta, az elmebetegek osztálya behatolt.

A Pilvax-kávéház

Pest lüktetését érezzük a Pilvax-kávéházban, ahol az úgynevezett »közvélemény asztalánál« találkoztak és tárgyalták meg az eseményeket a márciusi ifjak: Petőfi, Jókai, Degré, Vasvári, Bulyovszky, Bozsay, Vajda János, Irinyi, Sükey, Pálffy Albert, Emödi, Dobsa, Oromhegyi és a többi jelesek. Itt olvasták fel elsőnek a Tizenkét Pontot, amely Irinyi János műve.

A Pilvax-kávéház ma is kegyelettel őrzi történelmi emlékeit a Pilvax-könyvben.

A Landerer-nyomda

Innen vonultak a Landerer-nyomdába, amely a Hatvani- (ma Kossuth Lajos-) utcában állt. Ennek elején volt a Hatvani-kapu, Pest utolsó várkapuja, amelyet 1808-ban bontottak le. A Landerer-nyomda pontosan a mai Kossuth Lajos- és Szép-utca sarkán állt. Emléktábla hirdeti a romos házban:

EBBEN A HÁZBAN NYOMTAT-
TAK KI PETŐFI SÁNDOR VEZE-
TESE ALATT 1848 MÁRCIUS 15-ÉN
A SZABADSÁJTÓ ELSŐ TERME-
KÉT, A NEMZETI DALT ÉS A
TIZENKÉT PONTOT.

Az eseményeket így mondja el a krónika:

»A Hatvani-utcába özönlött az ár s egyenesen Landerer nyomdájához. Fél-tizenegyet lehetett akkor, amidőn a nép a nyomda előtt megállott. Foglaltuk le a sajtókat! — szól egy a nép közül, de a rendet ne tévesszük el szemünk elől s azt indítványozza, miszerint jó lenne, ha a nép egynehányat köréből megválasztana, kik őtet képviselve, az akaratot tüstént létesítenék. S e négy: Jókai, Petőfi, Vasvári és Vidács valának...«

»A Tizenkét Pont és Petőfi Nemzeti Dalának kinyomatása határozottatik el — mondja tovább az egykorú feljegyzés. — A népnek képviselői a műhelybe lépnek. Ezek voltak Magyarországnal legelső népképviselői.

»Éljen a sajtószabadság! — hallat szót kívülről a nép ajkán, az intézetben dolgozók mennydörgő éljenekkel üdvözlék a belépő képviselőket.

»Vidács a legelső sajtóra tévén kezé Ezen gépet — mondá — a népnek nevben foglalom, e pillanattól kezdve az a korlátok, melyek a nemzet s a sajtó között emeltek, többé nem léteznek!«

»Tudják-e, uraim, — szól a küldi

tek elé lépő nyomdatulajdonos — mi nagy felelősséget vállaltak fel önök magukra?... Meggondolták-e önök mindazt a szomorú következményt, melyek ebből következhetnek?»

»Igen, uram! — válaszol Vasvári határozott hangon.«

»A szilárd akaratnak hódolni fogok — szól Landerer s a munka elkezdődött.«

... És bent a sajtó legelőször működik szabadon. Egy perc alatt világot lát a szabad sajtó első szülötte: a Nemzeti Dal és a Tizenkét Pont.

Irinyi ezt jegyezte fel erről:

»Március tizenötödike, délelőtt fél-tizenkettő, megy időszakasz a magyarok történetében! Ime, itt van a sajtószabadságnak első példánya, a nép hatalmának első műve. Akármilyen szabadsága fog is lenni egykor a magyarnak és kell, hogy most mindent megnyerjünk, mit az alkotmányosság kíván; akármilyen jogokat is fog a nemzet nyerni: azon di-esőség mindig megmarad, hogy a legnevezetesebbet: a sajtószabadságot marunk vívtuk ki, magunk szereztük meg. Egy óra volt, amikor Landerer nyomdájától szétesett a tömeg, de három órákor már a Múzeum-terén találjuk a lelkes népet.«

A Múzeum előtt

A Múzeumnál lejátszódtott eseményeket két emléktábla örökíti meg. Mindkettő a Múzeum lépcsőzetének magas oldalán kapott helyet.

Az egyik Petőfiről beszél. Ime:

A MAGYAR IFJUSÁG ALLITOTTA
E TÁBLÁT AZ IFJÚ MAGYARSÁG
LÁNGLELKŰ ENKESENEK ÉS
ÖRÖK DICSŐSÉGÉNEK, PETŐFI
SÁNDORNAK, AKI 1848 MÁRCIUS
15-ÉN DELUTÁN A MAGYAR SZABADSÁGNAK
ELSŐ SZABAD DALÁT E HELYRŐL SZAVALTÁ EL.

A másik tábla Vasvári Pál relífiével a következő szavakat őrzi:

VASVÁRI PÁL, A MÁRCIUSI IFJUSÁG
SZÓNOKA, A SZABADSÁGHARC
VERTANUJA E HELYRŐL
HIRDETTE A MAGYAR FELTÁMADÁST.

Üljongott a tömeg — mondja a krónika — Petőfi szavata és a szónokok beszéde után. Nincs ebben semmi csodálatos, hiszen, ahogy mi is most végigjártuk az események színhelyét, minket is elfogott valami szent tűz, roppant erő, amit mindannyiszor érzünk, ha a Nemzeti Dal költőjének ígeit halljuk, a

szabadság himnuszát: »Rabok tovább nem leszünk!«

Petőfi és Jókai lakásán

De egy-egy költő és író lakása is színhelye volt nagy terveknak, gondolatoknak. Március 15-én reggel félhétkor Jókai lakásán találkoztak a márciusi ifjak. Ezt mondja erről a feljegyzés: »De nem bátorító szavakat intéznek egymáshoz, hogy tettekre gorjadjanak, nem világsztálás miatt jövének össze, titkos félelmet elpalástolandók... egy érzet hozá őket egymáshoz: a hazaszeretet érzése és lelküknek nemes szimpátiája!«

Nyári Albert pedig Petőfiék egyszerű, csendes lakásába vezet el bennünket. Ez a lakásuk a mostani Királyi Pál-utca és Bástya-utca sarkán levő emeletes házban volt. Hallgassuk a krónikás szavait:

»Két nő, egy fiatal és egy ételesebb és egy komor ifjú valának együtt. Összekecsesült kezekkel állt ott az utóbbi szemében tűz égett, keblében nemes érzelmek. Szólt és minden szava a nemes elhatározottságnak színezetét hordák magukon. Ugy látszik, mintha távozni akart volna messzi útra, kedveseinek köréből talán örökre megvándorló.«

»Csendes percek következének be, — a magában gondolkodásnak magasztos percei.«

»Rögös pályát választottál magadnak, — szakítá félbe a hallgatagságot az ifjú nő — a szabadságnak szava hív, távozzál! Ez a dicsőségnek fényes pályája!

»Ellenségei a tirannizmusnak, — szólt elfojtott hangon az ifjú — az elnyomott milliók romjain emelve egy szebb jövőt, a hazát emelik a nagyság legragyogóbb polcára!

»Távozzál, mert a haza, az elnyomott milliók java kívánja, — mond lelkesülten a nő — ott életem társának első sorban kell helyet foglalnia!

»Áldott legyen az ügy, melyért küzdöd leszel — fohászodott az ételesebb nő és az ifjú fellelkesülve a nőnek szavain, eltávozott.

»E három érdekes személyben — mondja a feljegyzés — Petőfire, hitvesére és utóbbinak édesanyjára ismerünk.«

Ime, ilyen lelkesedés, tűz fűtötte negyvennyolc márciusának, az első magyar márciusnak hőseit és népét. A szabadságnak szent tüze volt ez! Az a szabadság, amelyhez minden népnek, minden nemzet fiának joga van.

Főnyad Ernő